

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВЧИНЕННЯМ ХАБАРНИЦТВА

У статті визначається правова природа використання співробітниками оперативно-розшукових підрозділів можливостей оперативного експерименту для досягнення мети розкриття злочинів пов'язаних з хабарництвом. Встановлено, що метод оперативного експерименту відкриває можливість подолати існуючу перепону при розслідуванні кримінальних справ щодо вчинення хабарництва у вигляді кримінально-правової заборони провокації хабара.

Ключові слова: хабарництво, оперативно-розшукова діяльність, оперативний експеримент.

Протидія хабарництву є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно важливою і складною справою. Нажаль, практика правозастосування доводить неефективність та недостатність сучасних правових засобів протидії хабарництву. Це зумовлено низкою економічних, політичних, правових, моральних факторів. Ефективна протидія хабарництву неможлива також без глибокого та послідовного наукового забезпечення, передусім без об'єктивного аналізу факторів, що породжують явище хабарництва та реальної оцінки здійснюваних превентивних заходів. Рівень правового забезпечення процесу боротьби з хабарництвом в нашій державі також не можна визнати належним.

Окремим питанням протидії проявам хабарництва засобами оперативно-розшукової діяльності присвячувалися праці О.М. Бандурки, О.Ф. Долженкова, І.П. Козаченка, М.В. Корнієнка, В.Л. Ортинського, М.М. Перепелиці, В.І. Янушко та ін.

Проблема протидії хабарництву була предметом окремих дисертаційних досліджень. Серед вітчизняних наукових досліджень присвячених проблематиці боротьби з хабарництвом, необхідно назвати роботи: О.О. Дудорова (Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара (1994 рік) [1]; В.С. Лукомського (Кримінальна відповідальність за дачу хабара та посередництво в хабарництві (1996 рік) [2]; Акрам Трад Аль-Фаїза (Відповідальність за хабарництво за кримінальним законодавством Йорданії і України (порівняльно-правове дослідження (2001 рік) [3]; М.І. Мельника (Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції (2002 рік) [4]; Д.І. Крупко (Відповідальність за хабарництво за кримінальним правом Німеччини, Швейцарії та України (порівняльно-правове дослідження (2005 рік) [5].

Аналіз розвитку науково-теоретичної думки та правових засад нормативно-правового регулювання боротьби з хабарництвом доводить, що вони не забезпечують достатньою мірою належний рівень правового регламентування суспільних відносин у цій сфері. Серед найбільш вагомих проблем, які потребують свого вирішення, особливо гострою є практична відсутність методології використання результатів оперативно-розшукової діяльності у процесі розслідування кримінальних справ пов'язаних з хабарництвом (на рівні кримінального процесу) та правового регламентування матеріально-правових наслідків (на рівні кримінального права).

Організаційною формою оперативно-розшукової діяльності є оперативно-розшукові заходи, що становлять собою сукупність окремих управлінських рішень та оперативно-розшукових дій, об'єднаних єдиною метою і спрямованих на вирішення визначених тактичних завдань. Щодо мети провадження оперативно-розшукових заходів, то нею, на наш погляд, є отримання масиву даних, які відповідатимуть критеріям допустимості, а тому можуть бути використанні у кримінальному судочинстві. Отже, оперативно-розшукова діяльність підрозділів Служби безпеки України у процесі розслідування злочинів, пов'язаних з хабарництвом, складається з певного комплексу оперативно-розшукових заходів пов'язаних однією метою забезпечення повного та об'єктивного розслідування кримінальної справи.

При цьому під оперативно-розшуковою діяльністю підрозділів Служби безпеки України у процесі розслідування злочинів, пов'язаних з хабарництвом, необхідно розуміти діяльність з застосування гласних та негласних оперативно-розшукових заходів які здійснюються із використанням наступальних конфіденційно-конспіративних оперативних та оперативно-технічних засобів з метою пошуку та документування

консолідованих масивів інформації щодо складових елементів оперативно-розшукової характеристики хабарництва, спрямовану на отримання допустимої, достовірної, належної та достатньої доказової інформації, спроможної забезпечити виконання завдань кримінального судочинства.

Системоформуючими принципами здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами Служби безпеки України у процесі розслідування злочинів пов'язаних з хабарництвом, є законність, конспіративність, конфіденційність та оперативність (наступальний принцип).

Одним з найбільш важливих елементів оперативно-розшукової діяльності у сфері боротьби з хабарництвом є проведення оперативних експериментів. Доцільність та ефективність цього наступального методу вже доведена науковими дослідженнями, практикою офіційної правоохоронної діяльності. У всій своїй гостроті це питання має втілення у контексті проблеми провокації хабара та схилення особи до відмови від доведення злочину до кінця. Розглянемо це питання більш детально.

Так, співробітники правоохоронних органів докладають багато зусиль для того, щоб виявити та довести факти вчинення хабарництва й інших корупційних злочинів. Водночас для досягнення відповідних цілей вони нерідко використовують ефективні засоби, пов'язані з провокацією злочинів з метою подальшого викриття спровокованих осіб, законність використання таких методів досить часто викликає нарікання у правозахисних та наукових колах.

Отже, інформацію щодо фактів хабарництва оперативні працівники отримують з різних джерел: із заяв громадян, офіційних повідомлень посадових осіб, засобів масової інформації, повідомлень громадських організацій тощо. Однак, безсумнівно, головним джерелом отримання такої інформації є оперативні джерела. Однак, незалежно від джерела отриманої інформації, документування цього виду злочину здебільшого потребує використання оперативних та оперативно-технічних можливостей для фіксації факту отримання хабара або затримання хабарника "на гарячому". Це фактично є створення певних умов для його отримання, можливості документування, вилучення предмета хабара тощо. Тільки на показаннях потерпілого практично неможливо довести отримання хабара.

Згідно з чинною статтею 370 Кримінального кодексу України ("Провокація хабара") провокацією хабара є свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабар. Зі змісту

диспозиції цієї норми випливає, що практично будь-які оперативно-розшукові заходи, спрямовані на документування хабарництва, є провокацією. Відповідно до положень п. 25 Постанови Пленуму Верховного Суду України, у деяких випадках дії правоохоронців повинні кваліфікуватися навіть як співучасть службової особи (працівника правоохоронного органу) у хабарництві. Водночас не виключається відповідальність того, хто дав або одержав хабар [6].

З об'єктивної сторони провокаційні дії завжди повинні передувати злочинній поведінці особи, яка провокується. Загальним способом вчинення провокаційних дій завжди виступає створення відповідної обстановки, яка в свою чергу викликає намір на подальше вчинення злочину. Саме таке визначення способу провокації охоплює всі можливі ситуації, пов'язані зі вчиненням провокаційних дій.

За критерієм залежності від впливу на свідомість та волю спровокованої особи виділяються наступні види способів провокації злочинів: 1) способи провокації, що пов'язані з виконанням провокатором певної ролі співучасника і які в свою чергу автор розподіляє на: а) провокацію шляхом підбурювання особи до вчинення злочину або іншої співучасті у ньому (шляхом переконання особи вчинити злочин, застосування фізичного або психічного примусу); б) провокацію шляхом організації злочину; 2) способи провокації, що не пов'язані з виконанням провокатором певної ролі співучасника, тобто інше створення обстановки, яка викликає намір вчинити злочин або взяти участь у його вчиненні, і які включають: а) вчинення фізичних дій, що створюють обстановку, яка викликає намір вчинити злочин (наприклад, провокація необхідної оборони); б) вчинення інформаційних дій, що створюють обстановку, яка викликає намір вчинити злочин (така провокація може вчинюватися за допомогою словесної форми передачі інформації (усно чи письмово), а також шляхом вчинення конклюдентних (смыслових) дій. За критерієм залежності від суспільно небезпечного характеру вчинених дій способи провокації злочину поділяються на наступні: 1) дії, спрямовані на створення відповідної обстановки, які самі по собі не є злочинними; 2) дії, спрямовані на створення відповідної обстановки, які утворюють самостійний склад злочину.

Початковим моментом провокації є дія, спрямована на створення обстановки, яка викликає намір вчинити злочин. Тому не можна визнати провокацією лише наявність бажання або рішучості створити відповідну обстановку без вико-

нання провокатором конкретних дій, спрямованих на реалізацію цього бажання. Кінцевим моментом власне провокаторських дій слід визнавати виникнення в особи наміру вчинити злочин або взяти участь у його вчиненні. Разом з тим, момент закінчення того злочину, до скоєння якого було спровоковано особу, визначається вчиненням такою особою діяння, яке містить усі ознаки складу злочину, передбаченого в диспозиції статті Особливої частини КК України, тобто давання чи отримання хабара.

Провокаційна діяльність умовно проходить декілька етапів, пов'язаних не тільки із вчиненням провокатором суто власних дій, а й з наслідками, що настали внаслідок їх вчинення. При провокації злочину можливий як двосторонній, так і односторонній суб'єктивний зв'язок між провокатором та спровокованим, але обов'язково провокатор має бути поінформований, що своїми діями викликає намір у іншої особи вчинити злочин або взяти участь у його вчиненні.

У юридичній науці запропоновано наступне кримінально-правове визначення останньої, під якою слід розуміти завідоме створення особою такої обстановки, що викликає вчинення іншою особою злочину або співучасть у такому злочині, з метою її викриття, шантажу або заподіяння іншої матеріальної чи нематеріальної шкоди такій особі [7, с. 51-54].

Таким чином можна зробити висновок, що чинне законодавство України практично обмежує можливості оперативних підрозділів міліції в успішній протидії хабарництву.

Під час обговорення проекту нового КК України деякі вчені та законодавці висловлювали міркування щодо можливості декриміналізації відповідальності за провокацію хабара. Найявністю цієї кримінальної норми, на їх думку, істотно ускладнює боротьбу з хабарництвом, зокрема методом контрольованого давання хабара особою, спеціально уповноваженою на таку дію правоохоронним органом. Ця особа, як вони вважають, не вчиняє злочину, бо, діючи в інтересах суспільства, вона виявляє особу, яка може одержати хабар, і викриває її [8, с. 35.]. Разом з тим, якщо виходити з диспозиції статті 370 КК України «провокація хабара – це спеціальний вид підбурювання до вчинення злочину, а саме давання або одержання хабара, з метою викриття того, хто дав, або взяв хабар», практично будь-які оперативно-розшукові заходи, спрямовані на документування хабарництва є провокацією. На думку Н. Капітонова, Б. Волженкіна, метод контрольованої пропозиції хабара виявляється поза законом, оскільки працівники правоохоронного органу, які його застосовують, самі визнаються злочинцями. Про-

вокування суперечить морально-етичним засадам суспільства, створює небезпеку корумпованості в середовищі самих «провокаторів», від рішень яких залежатиме не тільки репутація, а й доля службових осіб різного рівня. Окрім цього, будь-яке посилення контролю і відповідальності призведе до зростання ставок хабарів, оскільки оплаті завжди підлягають не тільки послуги, а й острах бути викритим [9, с. 159].

З точки зору О. Охотнікова, ст. 370 КК України жодним чином не сприяє ефективній протидії корупції, оскільки захищає хабарників, перешкоджає викриттю корумпованих посадових осіб [10, с. 147]. Такої ж позиції дотримується О. Литвак і А. Зелінський, які вважають, що стаття про кримінальну відповідальність за провокацію хабара «захищає» корумпованих чиновників від оперативно-розшукових заходів для їх викриття [11, с. 5]. Таким чином, чинне законодавство України практично обмежує можливості оперативних підрозділів успішно протидіяти корупції та хабарництву. Тому, на наш погляд, було б доцільно декриміналізувати ст. 370 КК України «Провокація хабара» і доповнити ч. 2 ст. 369 КК України «Давання хабара» такими словами: «поєднане з умисним створенням службовою особою обставин і умов, що зумовили одержання хабара».

Усе вищевикладене дозволяє дійти висновку про наявність прогалин у кримінальному, оперативно-розшуковому та кримінально-процесуальному законодавстві, що в одних випадках робить неможливою боротьбу з хабарництвом законним шляхом, а в інших, – ускладнює проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового слідства з розкриття хабарництва. Тому чинне законодавство потребує внесення низки змін для визначення підстав, методів виявлення та документування хабарництва, порядку їх здійснення та ретельної деталізації [12, с. 224].

Разом з тим, виходом з цієї складної, фактично «патової» ситуації, може бути активне використання співробітниками оперативно-розшукових підрозділів можливостей оперативного експерименту.

Аналіз наукової доктрини дозволяє нам виділити декілька категорій, які вживаються у контексті проблематики «провокації хабара». Такими є: поняття «оперативна комбінація», поняття «метод контрольованої пропозиції хабара» та «оперативний експеримент».

Як це стає очевидним у питанні розслідування хабарництва, поняття «оперативна комбінація» та поняття «метод контрольованої пропозиції хабара» у своєму змістовому сенсі збігаються. Процесуальною метою таких заходів

виступає отримання доказової інформації, яка б сама по собі, без інших джерел доказів з абсолютною об'єктивністю доводила б факт вчинення злочину та причетність конкретної посадової особи до цього. Практичною частиною оперативної комбінації виступає створення керованих умов при передачі-отриманні хабара, тобто методології оперативного експерименту. У такому разі оперативний експеримент виступає як інструментарій реалізації мети оперативної комбінації, спрямованої на контрольовану пропозицію «давання-отримання» хабара. Проте, варто пам'ятати, що оперативний експеримент може бути використаний не лише субсидіарно до такої оперативної комбінації, а може також бути самостійним заходом оперативного-розшукового характеру.

Уперше питання оперативного експерименту і його значення, з точки зору права, психології та застосування в оперативній практиці, ми знаходимо у працях П.С. Дмитрієва на початку 60-х років ХХ ст. Впровадження в оперативну перевірку або розробку метода психологічного експерименту для вивчення суб'єктивної сторони людини здійснювалось задовго до дослідження самого метода і мало назву "агентурної комбінації". Але це поняття більш широке, тому у працях П.С. Дмитрієва воно було конкретизовано у поняття оперативного експерименту. П.С. Дмитрієв пов'язував оперативний експеримент з методом "проникнення у суб'єктивний світ людини". "Сутність його полягає у тому, що дослідники штучно створюють близькі до природних умови, які визначають конкретні дії осіб, що досліджуються у відповідності з його переживаннями, намірами, бажаннями, мотивами" [13, с. 100]. Одним із завдань, що вирішувалось таким методом, було вивчення психологічного механізму поведінки особи, як об'єкта оперативної зацікавленості, виявлення у її діях протиправних ознак. Удосконалення методу оперативного експерименту та його відмежування від методу оперативної комбінації знайшло своє відображення в оновленому понятті оперативного експерименту, яке було далі сформоване П.С. Дмитрієвим і підтримано Б.П. Курашвілі та М.П. Карпушиним, а саме: "полягає у штучному створенні умов, які повинні сприяти прояву намірів особи, яка розробляється, та спостереження за його поведінкою" [14, с. 41].

Розвиток оперативної теорії і практики використання оперативного експерименту в 70-х та 80-х роках ХХ ст. дозволив знайти такому методу більш широке застосування, зокрема, в наукових працях М.С. Ковальова було обґрунтовано положення про оперативний експеримент як метод вивчення елементів оперативної обстановки. Він

виділив пізнавальні та контролюючі (перевірки) його функції [15, с. 7].

В.О. Глушков та Є.М. Пітцик у науковій публікації, присвяченій проблемам застосування оперативного експерименту у сфері правоохоронної діяльності вказують на те, що останнім часом подібний оперативний захід з виявлення або перевірки причетності особи до протиправної діяльності чи злочину сучасними правозахисниками сприймається як провокація. Недоцільність проведення оперативного експерименту, часто спекулятивно, обумовлюється моральними принципами, домислами правозахисників про провокацію, низькою професійною підготовкою оперативних підрозділів, що, врешті-решт, компрометує їх діяльність. Особливо це стосується випадків, коли результати реалізованого експерименту можуть мати кримінально-правове значення і пов'язані із виявленням та документуванням розвідувально-підривної діяльності, ознак складу злочину у поведінці та діях об'єктів справ. Проте, експеримент за сутністю не є провокацією, його можливо здійснювати для отримання інформації, що може бути використана як джерела доказів причетності особи до злочину. Кримінальний Кодекс України та відомчі акти правоохоронних органів забороняють оперативним співробітникам здійснювати провокаційні дії, спрямовані на схилення у будь-яких формах та способах осіб вчиняти правопорушення або злочини, а також здійснювати дії, що фальсифікують інформацію про поведінку об'єкта справи, штучним створенням доказів [16, с. 13].

В.О. Глушков та Є.М. Пітцик вказують, що контрольовані або керовані умови відтворюються шляхом підбору або введення оперативним співробітником у поле зору об'єкта контррозвідальної або оперативного-розшукової справи інформаційних чинників впливу. Такі чинники впливу виявляють себе як певні природні події, обставини, інформація про які є дійсною або максимально наближеною до дійсної; водночас вони об'єктивно контролюються оперативними силами та засобами ініціатора заходу [16, с. 14].

Під контрольованими умовами розуміються природно використані умови, про настання яких оперативний співробітник на відміну від об'єкта справи, попередньо знав або ініціативно їх відтворив в оточенні об'єкта справи. Об'єкт справи стає свідком або очевидцем певних подій, явищ, обставин, що можуть бути пов'язані із підготовкою або вчиненням тяжкого або особливо тяжкого злочину, іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці. Такі умови залишаються незмін-

ними у полі зору об'єкта справи протягом всього етапу практичного провадження експерименту.

Керовані умови розглядаються як такі, що відтворюються шляхом демонстраційного введення інформаційних чинників впливу при вербальному контакті з об'єктом справи та передбачають певну рольову поведінку оперативних джерел, співробітника під прикриттям із об'єктом справи. Відтворення керованих умов впливу передбачає певну послідовність доведення інформаційних чинників впливу до об'єкта справи.

У цих випадках практично йде мова про створення моделі певної ситуації спосіб та характер, інтенсивність реагування на яку спостерігають оперативні співробітники. Таке розуміння висвітленої проблеми визначається тим, що моделювання (з франц. *modele* – зразок) це складний метод пізнання, метод наукового дослідження, що полягає в побудові і вивченні моделі досліджуваного об'єкту [17, с. 180]. Моделювання виступає як “інтегруючий” метод, який об'єднує в собі спостереження, порівняння, експеримент, вимірювання. У науковій літературі вже давно виділяється і можливість проведення моделювання в організаційно-управлінській діяльності, де отримані результати можуть бути використані як підстави для прийняття певних управлінських (у тому числі і кадрових) рішень [18, с. 7].

Зважаючи на те, що метод оперативного експерименту відкриває можливість подолати існуючу на сьогодні перепону при розслідуванні кримінальних справ щодо вчинення хабарництва у вигляді кримінально-правової заборони провокації хабара, для практичного застосування необхідно враховувати наступне:

- за своєю сутністю метод оперативного експерименту спрямований на отримання не доказової інформації у її «чистому вигляді», а інформації орієнтуючого характеру, яка однаково може бути використана в якості доказової (разом з іншими джерелами доказів), так і при активному схиленні службової особи яка є об'єктом оперативного інтересу, до відмови від доведення злочину до кінця або схилення до явки з повинною, чи навіть стати правовою основою проведення службового розслідування та застосування до такої особи засобів адміністративно-дисциплінарного впливу;

- „негативне” реагування, тобто не проходження певним суб'єктом перевірки може і не тягнути за собою жодних суспільно шкідливих і тим більше небезпечних наслідків, а от „втрата довіри” до працівника результат оперативного експерименту може потягти, рівноцінно як і відповідні дисциплінарні наслідки в межах служ-

бової відповідальності за трудовим законодавством;

- проведення оперативної комбінації, спрямованої на контрольовану пропозицію «давання-отримання» хабара у випадку проведення таких дій в межах порушеної кримінальної справи (за отриманим повідомленням від окремих установ, організацій або громадян) з використанням методології оперативного експерименту не можуть бути кваліфіковані як провокація хабара, через те, відповідатимуть вимогам визначеним спеціальним законом;

- необхідно внести відповідні доповнення до змісту статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», виклавши пункт 5-1 у такій редакції: «проводити оперативні комбінації щодо здійснення контрольованої пропозиції хабара з використанням оперативно-технічних засобів».

Література:

1. *Дудоров О.О.* Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.О. Дудоров. – К., 1994. – 23 с.

2. *Лукомський В.С.* Кримінальна відповідальність за дачу хабара та посередництво в хабарництві: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.С. Лукомський. – К., 1996. – 28 с.

3. *Акрам Трад Аль-Фаїз* Відповідальність за хабарництво за кримінальним законодавством Йорданії і України (порівняльно-правове дослідження): дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Акрам Трад Аль-Фаїз. – Одеса, 2001. – 21 с.

4. *Мельник М.І.* Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М.І. Мельник. – К., 2002. – 36 с.

5. *Крупко Д.І.* Відповідальність за хабарництво за кримінальним правом Німеччини, Швейцарії та України (порівняльно-правове дослідження): дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Д.І. Крупко. – К., 2005. – 23 с.

6. *Про судову практику в справах про хабарництво:* Постанова Пленуму Верховного Суду

України від 26 квітня 2002 р. № 3 // Постанови Пленуму Верховного Суду. – К.: Скіф. – 2006.

7. *Альошина О.І.* Визначення провокації злочину в кримінальному праві України / О.І. Альошина // *Право і безпека.* – 2005. – № 4/5. – С. 51-54.

8. *Борисов В.І.* Кримінальна відповідальність за злочини у сфері службової діяльності за новим Кримінальним кодексом України / В.І. Борисов // *Збірник матеріалів міжнар. наук. – практ. семінару (11–12 травня 2001 р.).* – Х., 2003. – 35 с.

9. *Волженкин Б.В.* Корыстные злоупотребления по службе (Хищения, взяточничество, злоупотребление служебным положением): Уголовно-правовая характеристика и проблемы квалификации: дисертация на соискание наук. ступени доктора юрид. наук: спец. 12.00.08. «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Б.В. Волженкин. – М., 1991. – 316 с.

10. *Охотников О.М.* Посилення кримінальної відповідальності за посадові злочини / О.М. Охотников // *Вісник Запорізького юридичного інституту ту.* – 1998. – № 3. – 147 с.

11. *Литвак О.М., Зелінський А.Ф.* Кого Карає і захищає закон / О.М. Литвак, А.Ф. Зелінський // *Голос України* – 1998. – 19 трав. – 5 с.

12. *Попов І.М.* Оперативно-розшукова діяльність чи провокація хабара? / І.М. Попов // *Вісник*

Луганської академії внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. – 2003. – № 4. – 224 с.

13. *Дмитриев П.С.* Методы установления субъективных намерений, целей и мотивов преступной деятельности разрабатываемого / П.С. Дмитриев // *Вестник Высш. шк.* – М.: Высш. шк. КГБ – 1962. – № 9. – 100 с.

14. *Карпушин М.П.* Некоторые вопросы институтов общей части советского уголовного права в оперативно-следственной практике. – М.: Высш. шк. КГБ, 1965. – 41 с.

15. *Ковалев М.И.* Оперативный эксперимент как метод изучения оперативной обстановки: автореферат на соискание науч. ступени кандидата юрид. наук: спец. 12.00.08. «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М.И. Ковалев. – М., 1979. – 21 с.

16. *Глушков В.О.* Оперативный эксперимент: проблемні питання провадження в оперативно-розшукову діяльність / В.О. Глушков, Є.М. Пітник // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* – 2006. – 13 с.

17. *Пантин К.И.* Краткий словарь по философии / К.И. Пантин, И.В. Блауберг. – М., 1979. – 280 с.

18. *Лузгин И.М.* Моделирование при расследовании преступлений / И.М. Лузгин. – М.: Юрид. лит., 1981. – 126 с.

В.В. Шмигельський

Значение оперативного эксперимента при расследовании преступлений связанных с совершением взяточничества

В статье определена правовая природа использования сотрудниками оперативно-розыскных подразделений возможностей оперативного эксперимента для достижения целей раскрытия преступлений связанных с взяточничеством. Определено, что метод оперативного эксперимента создает возможность преодоления препятствий вызванных закрепленной в законодательстве уголовной ответственности за провокацию взятки.

V.V. Shmihelsky

Value of operational experiment in the investigation of crimes involving bribery

The article defined the legal nature of the use by units of the operative experiment to achieve the objectives of the disclosure of crimes related to bribery by the employees of operatively search subdivisions. Determined that the method of experiment creates the possibility of overcoming in the legislation criminal responsibility for provocation of bribes.